

Skorumpowana armia Lon Nola

Armia duchów, czyli ściśle tajna 23. Jednostka Specjalna Kwatery Głównej (23rd Headquarters Special Troops), wystawiona przez Stany Zjednoczone podczas drugiej wojny światowej liczyła nieco ponad tysiąc osób, a jej zadaniem było wprowadzenie wroga w błąd, wywołując u niego przeświadczenie, że dziesiątki tysięcy alianckich żołnierzy jest gotowych do ofensywy.

Poprzez fałszywe sygnały, specjalne efekty dźwiękowe i kamuflaż (np. nadmuchiwane czołgi), skupiała na sobie nieprzyjacielski ogień, by pozwolić właściwej armii posuwać się naprzód. Dzięki niej udało się przeprowadzić operację Overlord. Mimo iż składała się ze specjalistów dźwiękowych, aktorów, meteorologów, doprawdy, była to armia bohaterów. Z jakże inną armią duchów mieli do czynienia Amerykanie trzy dekady później - w Kambodży pod rządami chaotycznego dyktatora - generała Lon Nola.

Dla Stanów Zjednoczonych sympatyzujący z komunistami księżę Nordom Sihanouk stanowił przeszkodę na drodze do osiągnięcia celów w Azji Południowowschodniej, stąd obalenie monarchii i przejęcie w marcu 1970 roku władzy przez Lon Nola uznano za

dobry omen w pozbyciu się komunistów z kraju, noszącego od października tamtego roku nazwę Republiki Khmerów.

Amerykanie byli świadomi niekompetencji khmerskiego przywódcy, który został premierem, dwa tygodnie po objęciu dowództwa nad kambodżańską armią. 20 kwietnia 1970 roku Lon Nol skierował oficjalną prośbę o pomoc Stanów Zjednoczonych w walce z komunistami.¹

26 maja 1970 roku Henry A. Kissinger, przedstawił prezydentowi Nixonowi notatkę, streszczając w niej rozmowę, jaka się odbyła trzy dni wcześniej między Lon Nolem a generałem Alexandrem Haigiem. Wynikało z niej, że Lon Nol, rozpaczliwie (co można rozumieć dosłownie, ponieważ w trakcie rozmowy Lon Nol wybuchnął płaczem) szukał pomocy Stanów Zjednoczonych, prosząc między innymi o: doposażenie w lekkie uzbrojenie 50 tysięcy żołnierzy; pomoc w wyposażeniu i szkolenie Khmerów w Południowym Wietnamie i Tajlandii; wsparcie z powietrza.

Generał Haig informując Henry'ego Kissingera o tych żądaniach, wskazywał na pewne problemy wynikające z zachowania premiera, które określał jako emocjonalne i mało realistyczne. "Jeśli on (Lon Nol) dalej będzie oczekiwał ogromnego zaangażowania amerykańskiej pomocy, jestem przekonany, że okaże się to tragiczne dla jego rządu.

Obecnie, naszym najważniejszym zadaniem jest spowodowanie, by Khmerzy wdrożyli realistyczny program, skierowany na osiągnięcie bliskosiężnych celów, co pozwoli na utrzymanie wsparcia wśród Kambodżan".²

Ponieważ Siły Zbrojne Republiki Khmerów (Force Armée National Khmère - FANK) ponosiły wielkie straty, Nixon uznał za konieczne zwiększenie pomocy z blisko 9 milionów dolarów w roku 1970 do 40 milionów w roku 1971, by po upływie kolejnych kilku miesięcy zażądać od Kongresu dodatkowych 225 milionów. Pomoc Stanów Zjednoczonych dla reżimu Lon Nola zamknęła się bilansem 1,6 miliarda dolarów. Część tej kwoty była dostarczona bez zatwierdzenia Kongresu.³

Ogromne wsparcie, przy jednoczesnym braku kontroli spowodowało, że kambodżańscy dowódcy wojskowi stali się beneficjentami niespotykanego dotąd dostatku. Miał on swoje źródło w sprzedaży na wolnym rynku otrzymanej z zagranicy broni, lekarstw i żywności. Broń była odkupywana od handlarzy przez siły rewolucyjne (Czerwonych Khmerów) i sympatyzujące z nimi siły Wietnamu Północnego. Zresztą, odsprzedawano ją zazwyczaj temu, kto dał więcej, bez względu na to, po której stronie konfliktu się znajdował.

George C. Hildebrand i Gareth Porter w książce wydanej w 1976 roku

"Kambodża. Głód i rewolucja" w rozdziale poświęconym korupcji i jej wymiarowi humanitarnemu podają, że skorumpowani dowódcy przywłaszczali każdego miesiąca od 750 tysięcy do miliona dolarów tytułem wypłaty dla nieistniejących żołnierzy. Ich liczba rosła lawinowo, ponieważ nie zgłaszano poległych, za których pobierano żołd i racje żywnościowe.

Przedmieścia stolicy kraju Phnom Penh stawały się obszarem niepohamowanego wybuchu luksusu, co obrazowały nowe wille urzędników i wojskowych. Skorumpowany był brat Lon Nola - Lon Non, który sprzeniewierzał miliony dolarów rocznie. Kiedy w 1973 roku uciekał z kraju, jego majątek, którego dorobił się na handlu bronią, szacowano na 90 milionów dolarów. Korupcja była tak jawna, że, jak podał Kong Horth z biura finansów marynarki, na którego powołują się Hildebrand i Porter Lon Nol nakazał wydzielenie z programu amerykańskiej pomocy dla marynarki wojennej miliona dolarów rocznie na własne potrzeby.⁴

Elizabeth Becker, dziennikarka "The Washington Post" opisująca sytuację w Kambodży w 1973 roku, tak przedstawiała wykorzystywanie amerykańskiego wsparcia przez oficerów Lon Nola: "Armia była najzamożniejszą częścią społeczeństwa, mając bezpośredni dostęp do milionów dolarów amerykańskiej pomocy. Pito koniak jeszcze przed południem, budowano

wille, importowano limuzyny i otwierano konta w szwajcarskich bankach, na których lokowano pieniądze zrabowane Ameryce i własnym żołnierzom".⁵

Amerykanie, chcący być informowani o postępach FANK, odkrywali raz po raz, że nie są w stanie podać rzeczywistej liczby żołnierzy będących na ich utrzymaniu. Wyposażona w amerykańskie uzbrojenie, pobierająca żołd i racje żywnościowe opłacane przez Stany Zjednoczone nieistniejąca armia rosła w siłę. O ile w marcu 1970 roku siły FANK liczyły 40 tysięcy żołnierzy, po niespełna roku było ich pięciokrotnie więcej. Już w styczniu 1972 roku było jasne, że statystyki Khmerów są przesadzone. Szacunki, co do wielkości armii duchów różniły się w niemal każdym raporcie, wiadomo natomiast, że takowa istniała, nieznana była jednak skala oszustwa. Jak podaje opracowanie o Kambodży Biblioteki Kongresu Stanów Zjednoczonych, liczby zawyżono o co najmniej 10 procent. Sam khmerski rząd pod koniec 1972 roku przyznał, że 100 tysięcy żołnierzy istnieje tylko na papierze.

Sporządzony w celu zbadania sprawy senacki raport skończył się stwierdzeniem "Nie ma większej zagadki, niż liczebność rządowych sił zbrojnych Republiki Khmerów".⁶ Henry Kamm podaje, że Amerykańscy dyplomaci zażądali wskazania dokładnej liczb istniejących żołnierzy. Szacowano, że z podanych 200 tysięcy walczy co najwyżej 150

tysięcy.⁷

Armia duchów obrazowała wszechobecną korupcję i niechęć do jej zwalczania. Nakładało się na to fatalne dowodzenie wojskiem, zwłaszcza, kiedy brał się za nie Lon Nol, zdając się bardziej na magię niż przemyślaną strategię. Żołnierze „dezercerowali we wszystkich kierunkach”, tak jak to miało miejsce pod koniec 1971 roku. Było jasne, że Lon Nol nie sprawdza się w roli dowódcy. Amerykanie widzieli na jego miejscu Ir Tama lub Sinika Mataka⁸, którzy nie planowaliby działań wojennych w oparciu o horoskopy.

W tym samym czasie mieszkańcy Kambodży, w latach 60-tych jednego z najprężniej rozwijających się krajów Azji, doświadczali głodu. Ryż, w jaki obfitował przed wojną, stał się towarem deficytowym. Stany pozostawiły dystrybucje pomocy żywnościowej reżimowi, a ten scedował ten przywilej na prywatnych handlarzy, którzy niespełna połowę surowca sprzedawali po cenie ustalonej przez państwo, a pozostałą część za cenę niebotyczną, co sprzyjało rozwojowi inflacji.

Studenci skandowali hasła "Korupcja + Niekompetencja = Głód". Lon Nol nie tylko nie robił nic, by rozwiązać problem głodu, ale zniechęcał ludzi do posiadania jakiegokolwiek nadziei na otrzymanie pomocy. Idea opieki społecznej była obca rządowi, a środki z zagranicznych programów pomocowych trafiały do urzędników.⁹

W 1972 roku Ameryka miała nadzieję, że dochodzący do siebie po udarze mózgu dyktator przekaze władzę, ten jednak, nie tylko wystartował w wyborach, ale przy prawdopodobnej pomocy oszustwa je wygrał¹⁰. W styczniu 1973 roku siły rządowe kontrolowały zaledwie 25 procent kraju.¹¹

Arnold R. Isaacs podaje, iż dwa lata po podpisaniu porozumienia między oboma krajami, a dotyczącego zapobiegania nielegalnej dystrybucji środków, miesięczne straty wynikłe z utrzymywania fantomów sięgały 2 milionów dolarów, które zagarniali skorumpowani oficerowie. Dalej autor informuje, że na sugestie ze strony współpracowników, nawołujących Lon Nola do ograniczenia korupcji (relacjonowane przez Williama Harbena, szefa działu politycznego ambasady amerykańskiej), spokojnie odpowiadał, iż nie ma się czym ekscytować, gdyż "B-52 zabijają tysiące wrogów dziennie i wojna wkrótce się skończy". Z kolei amerykański filozof Noam Chomsky w artykule "Cyniczna Farsa o Kambodży" z czerwca 1978 roku wspomina Charlesa Meyera, francuskiego kartografa przebywającego w Kambodży od 1946 roku, który przestrzegał, że trudna do wyobrażenia nienawiść wieśniaków do tych niszczących ich wsie, może prowadzić do żądzy rewanżu.¹²

Bombardowania Kambodży przez amerykańskie myśliwce spustoszyły pola ryżowe, siejąc głód. Stany

Zjednoczone zajęły się kryzysem wewnętrznym wywołanym przez skandal Watergate, a skorumpowana armia Lon Nola przegrywała bitwę po bitwie. W 1974 roku, wraz z przejściem kontroli nad rzeką Mekong przez Czerwonych Khmerów, było jasne, że era Lon Nola dobiegła końca.¹³

W trwającej 5 lat wojnie domowej śmierć poniosło pół miliona ludzi. Było to jedynie preludium do prawdziwej rzezi dokonanej przez Salothu Sara, mordującego własny naród pod rewolucyjnym imieniem Pol Pota.

W 1975 roku po przejściu władzy przez Czerwonych Khmerów, ich przywódca zwany też Wielkim

Bratem Numer Jeden postanowił zmienić kraj w utopię opartą na rolnictwie. W ciągu 48 godzin ponad 2 miliony ludzi musiało opuścić miasta i przenieść się na wieś. Pol Pot ogłosił "rok zerowy", który był początkiem Republiki Kampuczy. Palono książki, niszczone szpitale, wysadzano świątynie, zakazano obchodzenia świąt i słuchania muzyki. Przedstawiciele dawnej administracji zostali zabici. Egzekucji dokonywano za bycie zbyt starym, chorym,

noszenie okularów, za mało zniszczone dłonie i znajomość języków obcych. Kambodżanie ginęli z powodu niewolniczej pracy, głodu i chorób. Mordowano lekarzy, nauczycieli, inżynierów, rzemieślników, słowem każdego, kto był "skażony miastem". Jego chora wizja doprowadziła do jednego największych okrucieństw XX wieku.

Cztery dekady po upadku rządów króla, w lipcu 2010 roku, wspierany przez ONZ sąd zebrał się, aby osądzić zbrodnie dokonane przed 30 laty przez współpracowników Pol Pota, w tym - Kaing Guek Java . Bardziej znany jako Duch, kierował on więzieniem S-21, gdzie torturami wymuszał przyznanie się do winy (z około 16 tysięcy torturowanych przeżyło 7 osób) Przed sądem zeznał, że polityka Stanów Zjednoczonych w latach 70 ubiegłego wieku przyczyniła się do przejęcia władzy przez Czerwonych Khmerów. Jak podają zagraniczne media śledzące przebieg procesu, Duch, zapytany przez sędziego Jeana-Marca Lavergne'a o umiejscowienie swoich działań w kontekście historycznym, bez próby ich usprawiedliwiania odpowiedział, iż Czerwoni Khmerzy "wyginęliby" do roku 1970, gdyby Stany Zjednoczone nie wspierały rządów Lon Nola.¹⁴

Przypisy:

¹ *Kambodża. Historia Państw Świata w XX wieku, Adam W. Jelonek wyd. Trio, Warszawa 2008, s.295,*

² *Zapis rozmowy generała brygady Haiga z premierem Kambodży Lon Nolem, jaka odbyła się 23*

maja 1970 roku, w biurze premiera w Phnom Penh,

³ http://cambodia.usembassy.gov/media2/pdf/book_us_cambodia_relations.pdf,

⁴ George C. Hildebrand i Gareth Porter, *Kambodża. Głód i rewolucja*, 1976 s. . 31 za Phnom Penh Domestic Service, 11 lipca 1975 roku,

⁵ Elizabeth Becker *When the war was over: Cambodia and the Khmer Rouge revolution*. PublicAffairs, 1998 s.16,

⁶ Library of Congress Country Studies. *Cambodia.The Second Indochina War, 1954-75* [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+kh0161\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+kh0161)),

⁷ *Cambodia:raport from a stricken land*, Henry Kamm, Arcade Publishing, 1998, s. 106,

⁸ *The United States and Cambodia, 1969-2000: a troubled relationship*. Kenton J. Clymer s.70-71,

⁹ George C. Hildebrand i Gareth Porter, *Kambodża. Głód i rewolucja*, 1976, s.32,

¹⁰ Istnieją szacunki wskazujące, że Lon Nol otrzymał 20, zamiast oficjalnych 54 5 głosów -*The United States and Cambodia, 1969-2000: a troubled relationship*, Kenton J. Clymer, s.55,

¹¹ http://cambodia.usembassy.gov/media2/pdf/book_us_cambodia_relations.pdf,

¹² *The Cynical Farce about Cambodia*, Noam Chomsky *Dissent*, June 26, 1978 <http://www.chomsky.info/letters/19780626.htm> (spr. 9.01.2011),

¹³ *Without Honor: Defeat in Vietnam and Cambodia*, Arnold R. Isaacs - JHU Press, 1999, s.219,

¹⁴ <http://www.eccc.gov.kh/english/>

Bibliografia

1. Becker ,Elizabeth *When the war was over: Cambodia and the Khmer Rouge revolution*. PublicAffairs, 1998
2. Kamm, Henry. *Cambodia:raport from a stricken land*, wyd. Arcade Publishing, 1998
3. Tully, John, *The short history of Cambodia. From empire to survival*, wyd. Allen i Unwin
4. Hildebrand, George C. , Porter Gareth, *Cambodia: Starvation & Revolution*, wyd. Monthly Review Press, New York - Londyn 1976;
5. Clymer, Kenton J. *The United States and Cambodia, 1969-2000: a troubled relationship*

wyd. RoutledgeCurzon 2004;

6. Isaacs, Arnold R. *Without Honor: Defeat in Vietnam and Cambodia* JHU Press, 1999

7. Jelonek, Adam W. *Kambodża. Historia Państw Świata w XX wieku* wyd. Trio, Warszawa 2008

Strony internetowe

1. <http://www.eccc.gov.kh/english/>

2. http://cambodia.usembassy.gov/media2/pdf/book_us_cambodia_relations.pdf

3. <http://www.chomsky.info/letters/19780626.htm> (spr. 9.01.2011); Chomsky, Noam , *The Cynical Farce about Cambodia*

4. [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+kh0161\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+kh0161)) *Library of Congress Country Studies. Cambodia. The Second Indochina War, 1954-75*

5. http://cambodia.usembassy.gov/media2/pdf/book_us_cambodia_relations.pdf